

## KRÁTKÉ ZPRÁVY

### Nálezy zajímavých a nových druhů v květeně jižní části Čech X

Records of interesting and new plants in the South Bohemian flora X

Jihočeská pobočka České botanické společnosti při AV ČR

#### *Allium angulosum* L. – česnek hranatý

Česnek hranatý je rozšířen ve střední Evropě (Německo, Rakousko, Švýcarsko), severní Itálii, Srbsku, ve středním a jižním Rusku, na Kavkaze a Sibiři (HEGI 1925). Na území České republiky roste od planárního po kolinní stupeň ve středních, východních a severních Čechách (Polabí, Pojizeří, dolní tok Ploučnice, Podkrušnohoří), severní, střední a jižní Moravě (Beskydy, Hranice u Přerova, Bílé Karpaty, dolní tok Svratky a Dyje). Vyskytuje se vzácně a je vázán převážně na povodí řek (DOSTÁL 1989). V Černém a červeném seznamu cévnatých rostlin České republiky je řazen do kategorie C2 (PROCHÁZKA 2001). *Allium angulosum* je druh slatinných, vlhkých, střídavě vlhkých, víceméně živinami a bázemi bohatých luk. Roste na většinou vápnatých, hlubokých, středně až mírně kyselých, humosních, hlinitých až jílovitých půdách. Ve společenstvech řádu *Phragmitetalia* a svazu *Cnidion* (diagnostický druh) a *Molinion* (OBERDORFER 2001).

První (nepublikovaný) údaj z území jižní části Čech pochází z náspu železniční tratě u Jindřichova Hradce [Českomoravská vrchovina, Jindřichův Hradec (6855b): Jesepovice za Jindřichovým Hradcem směrem k Děbolínu, násep železniční trati, leg. F. Hrobař 18. 7. 1966, CB]. Druhá, dosud nepublikovaná lokalita leží ve vsi Rynárec u Pelhřimova [Českomoravská vrchovina, Pelhřimov (6657a): Rynárec, ve vsi, leg. J. Rybenský 23. 7. 1976, MP]. Obě výše zmíněné lokality jsou pravděpodobně druhotného charakteru. Třetí lokalita, nacházející se u Plané nad Lužnicí, má velmi zajímavou historii objevení. Zcela poprvé česnek hranatý na této lokalitě zaznamenal B. Trávníček na jedné z exkurzí floristického kurzu v Táboře konaném v roce 1988. Avšak kvůli mnohem pozdějšímu zpracování výsledků floristického kurzu (po 15 letech) došlo ke zpochybnění a následnému vyřazení druhu z připravovaného rukopisu (po aktuálním objevení lokality byl údaj opět navrácen). Podruhé byla lokalita nezávisle objevena v roce 1993 účastníky ornitologického tábora „*Acrocephalus*“ a nález byl uveden ve výsledcích tábora (cf. DEVERA in JAHNELKA & FÍŠER 1994), ale shodou okolností zcela unikl pozornosti jihočeských botaniků, a druh tak nebyl zařazen do komentovaného červeného seznamu květeny jižní části Čech (CHÁN 1999). V červenci roku 2003 první z autorů zcela náhodně navštívil tábor „*Acrocephalus*“ a byl na bohatou kvetoucí populaci upozorněn.

Popis nové lokality: Třeboňská pánev, Planá nad Lužnicí (6654c): slatinná louka na jv. břehu rybníka Hejtman, ca 0,5 km jv. středu ostrova Markéta, 49°19'58,2" N, 14°43'47,4" E, (150–200 kvetoucích stvolů), 400 m n. m. (leg. P. et M. Lepší 31. 7. 2003, CB).

Fytocenologický snímek: plocha 18 m<sup>2</sup>, datum 31. 7. 2003, expozice 0, sklon 0°, E<sub>1</sub> 90%. E<sub>1</sub>: *Allium angulosum* 2b, *Sanguisorba officinalis* 2b, *Alopecurus pratensis* 2a, *Carum carvi* 2a, *Ranunculus repens* 2a, *Taraxacum* sect. *Ruderalia* 2a, *Trifolium repens* 2a, *Deschampsia cespitosa* 2m, *Festuca pratensis* 2m, *Holcus lanatus* 2m, *Poa pratensis* s. l. 2m, *Trisetum flavescens* 2m, *Alchemilla monticola* 1, *Lathyrus pratensis* 1, *Phleum pratense* 1, *Agrostis stolonifera* +, *Plantago lanceolata* +, *Ranunculus auricomus* agg. +, *Thalictrum lucidum* +, *Trifolium pratense* +, *Centaurea jacea* r,

*Filipendula ulmaria* r, *Ranunculus acris* r.

V době, kdy byl pořízen fytoocenologický snímek, lokalita sloužila jako pastvina pro koně. Jihočeské lokality jsou pro svojí odlehlost od hojnějšího rozšíření v Polabí a na jižní Moravě velmi významné a lokalita u Plané nad Lužnicí by zasluhovala ochrannářskou pozornost.

Petr LEPŠÍ & Martin LEPŠÍ

### *Gagea villosa* (M. Bieb.) Sweet – křivatec rolní

Vyskytuje se v jižní a střední Evropě, na sever zasahuje až do Dánska a jižního Švédska, chybí na Britských ostrovech a na ostrovech v Severním moři. Mimo Evropu je rozšířen v severní Africe, Malé Asii a Persii (HEGI 1925). Na území České republiky roste křivatec rolní velmi roztroušeně od nížin do pahorkatin. V minulosti byl podstatně hojnější, ale díky agrotechnickým úpravám a intenzifikaci zemědělství silně ustoupil. Můžeme ho nalézt na mezích, výhledných travnatých stráních, okrajích cest, v křovinách, v akátinách a vinicích, dříve rostl i jako plevel v polích (HROUDA in KUBÁT et al. 2002, DOSTÁL 1989).

V jižních Čechách byl v posledních letech zaznamenán v Březnickém Podbrdsku, Budějovické a Třeboňské pánvi, na Sušicko-horažďovických a Strakonických vápencích, ve Volyňském Předšumaví a Středním Povltaví, historické údaje existují ještě z Blatenska, Českokrumlovského Předšumaví a Českomoravské vrchoviny (CHÁN 1999). Vzhledem k úbytku lokalit je v jižních Čechách považován za kriticky ohrožený druh (CHÁN l. c.), celostátně je řazen mezi druhy ohrožené (PROCHÁZKA 2001). V sousedním Horním Rakousku patří dokonce mezi vyhynulé taxony (FISCHER 1994).

Popis nové lokality: Křemžské hadce, Křemže (7051d): v akátovém porostu na hadcové stráni v údolí Křemžského potoka ca 0,25 km jv. od katolického kostela, 48°58'06,9" N, 14°28'30,5" E, 500 m n. m. (leg. M. Lepší 2003, CB). Na lokalitě se vyskytovalo jen několik nevelkých skupinek kvetoucích i sterilních rostlin.

Martin LEPŠÍ

### *Rubus josholubii* H. E. Weber – ostružiník Holubův

*Rubus josholubii* je zástupcem ser. *Pallidi* (subgen. *Rubus*, sect. *Rubus*). Popsán byl v roce 2000 Weberem (WEBER 2000) na základě herbářových položek Josefa Holuba, podle něhož byl také nazván. Podle současných znalostí je taxon rozšířen téměř pouze na území Čech. Nedávno byl potvrzen také těsně za hranicemi, na území Polska (Havlíček, ústní sdělení). Těžiště jeho rozšíření leží mezi Prahou a Trutnovem. Odlehlou lokalitu představuje výskyt u Rokycan. Z jižních Čech nebyl druh dosud uváděn (WEBER 2000).

V roce 2003 jsem porosty *Rubus josholubii* zaznamenal na dvou lokalitách poblíž obce Bežerovice v jižních Čechách (okres Tábor).

Popis nových lokalit: Střední Povltaví, Bežerovice (6753a): lesní lem a prosvětlená smrčina u zastávky ČD 0,7 km jjz. od obce, 49°17'32" N, 14°30'43" E, 410 m n. m. (leg. et herb. J. Douđa 7. 7. 2003, rev. B. Trávníček).

Střední Povltaví, Bežerovice (6653c): lem lesní cesty na pravém břehu řeky Lužnice 1,2 km szs. od obce v chatové osadě, 49°18'05" N, 14°30'11" E, 400 m n. m. (leg. et herb. J. Douđa 7. 7. 2003, rev. B. Trávníček).

Nález ostružiníku Holubova v jižních Čechách u obce Bežerovice představuje z hlediska celkového areálu druhu jeho nejjižnější známou lokalitu. S ohledem na neustále probíhající

batologický průzkum a nedávný popis druhu je možné předpokládat jeho další nálezy v jižních Čechách (zejména v jejich severní části). Za revizi herbářových položek děkuji B. Trávníčkovi.

Jan DOUDA

### *Spergula morisonii* Boreau – koleneček Morisonův

Koleneček Morisonův je evropský, subatlantsko-submediteránní druh (DVOŘÁK 1985). Územím České republiky prochází část jihovýchodní hranice areálu druhu. Roztroušeně roste v severozápadní polovině našeho území, častější je v oblasti severočeských pískovců, v Polabí a Dolním Povltaví. Na Moravě roste v Dolnomoravském úvalu, ze Slezska je uváděn z Opavy. Osídluje nevyvinuté, obvykle suché půdy s kyselou reakcí. Nejčastěji se s ním setkáme na písčínách ve společenstvech svazů *Thero-Airion* a *Corynephorion canescentis*, na temenech skalních výchozů (*Hyperico perforati-Scleranthion perennis*), ve skalních borech a doubravách, vzácněji i na suchých pastvinách a polích (DVOŘÁK in HEJNÝ & SLAVÍK 1990).

V jižních Čechách byl druh nalezen až v roce 1984 R. Kurkou u Vlkova v Třeboňské pánvi, což byla až do nedávna jediná známá lokalita kolence Morisonova v tomto území. Druh byl proto zařazen v červeném seznamu květeny jižní části Čech do kategorie silně ohrožených druhů (CHÁN 1999).

Popis nové lokality: Třeboňská pánev, Suchdol nad Lužnicí (7055c): při sv. pobřeží Tuštské pískovny ca 1,1–1,45 km vjv. od železniční stanice Suchdol nad Lužnicí, 48°54'03" N, 14°53'54" E, 450 m n. m. (leg. K. Boublík 29. 5. 2003, CB).

*Spergula morisonii* tam roste ve společenstvu *Airetum praecocis* (Schwickerath 1944) Kraus 1967. Společně s kolenečkem se vyskytují např. *Aira praecox*, *Arabidopsis thaliana*, *Cerastium semidecandrum*, *Corynephorus canescens*, *Erophila verna*, *Festuca filiformis*, *Filago minima*, *Veronica verna*, *Vulpia myuros*.

Karel BOUBLÍK

### *Thymelaea passerina* (L.) Coss. & Germ. – vrabečnice roční

Vyskytuje se ve střední Evropě od Polska a Německa přes Alpy, od sz. Pyrenejského poloostrova přes Itálii po Balkánský poloostrov a panonskou oblast. Ojedinelé nálezy byly zjištěny na jižní Ukrajině. V ČR roste vrabečnice roční vzácně, a to převážně v termofytiku středních Čech a jižní Moravy. Vrabečnice roční je významným druhem společenstev svazů *Caucalio lappulae*, *Festucion valesiaceae* a *Bromion erecti* (ČVANČARA in HEJNÝ & SLAVÍK 1992).

Výskyt v jižní části Čech zaznamenali ve 40. a 50. letech minulého století J. Holub, J. Moravec a J. Toman (MORAVEC 1958) na polích, úhorech, mezích a pastvinách na 5 lokalitách v okolí obcí Droužetice, Domanice, Rovná a Radomyšl ve fytogeografickém podokrese Strakonické vápence v nadmořské výšce 400 – 490 m. Překvapuje, že tento drobný plevel se slabou konkurenční schopností přečkal období intenzivní zemědělské výroby a na většině známých lokalit se vyskytuje dodnes. Na pastvinách sice roste jen vzácně, ale hojnější je při rozhraní pole-pastvina.

Popis nové lokality: Strakonické vápence, Strakonice (6749a): severní okraj pšeničného pole při jz. okraji lesa Ryšová (kóta 527,1 m) v. od sídliště Za Rájem ssz. od města, vápenec, ca 480 m n. m. (leg. V. Chán 1998), roztroušeně až hojně. Společně tam rostla s druhy *Consolida regalis*, *Microrrhinum minus*, *Misopates orontium*, *Euphorbia exigua* aj.

Vrabečnice roční je v celostátním červeném seznamu zařazena do kategorie silně ohrožených druhů (PROCHÁZKA 2001), avšak není uvedena mezi zvláště chráněnými druhy rostlin. Nově publikovaná lokalita se vztahuje k údaji „Strakonice“ v Komentovaném červeném seznamu květeny jižní části Čech, kde je vrabečnice zařazena mezi kriticky ohrožené taxony (CHÁN 1999).

Václav CHÁN

## Summary

*Allium angulosum* and *Rubus josholubii* have been found as new species for South Bohemia. New localities of rare species for the South Bohemian flora (*Gagea villosa*, *Spergula morisonii* and *Thymelaea passerina*) are reported. The world distribution and the distribution in the Czech Republic are explained for each species. The detailed distribution in South Bohemia and ecology remarks are presented too.

## Literatura

- DOSTÁL J., 1989: Nová květena ČSSR. 1, 2. – Academia, Praha, 1548 pp.
- DVOŘÁK F., 1985: Rozšíření druhu *Spergula morisonii* Boreau v Čechách a na Moravě. – *Zpr. Čs. Bot. Společ.*, Praha, 20: 103-114.
- FISCHER A. (ed.), 1994: Exkursionsflora von Österreich. – Eugen Ulmer GmbH & Co., Stuttgart, Wien, 1180 pp.
- HEGI G., 1925: Illustrierte Flora von Mitteleuropa. II. – J. F. Lehmanns Verlag, München, 405 pp.
- HEJNÝ S. & SLAVÍK B. (eds.), 1990: Květena České republiky. 2. – Academia, Praha, 540 pp.
- HEJNÝ S. & SLAVÍK B. (eds.), 1992: Květena České republiky. 3. – Academia, Praha, 542 pp.
- CHÁN V. (ed.), 1999: Komentovaný červený seznam květeny jižní části Čech. – *Příroda*, Praha, 16: 1-284.
- JAHELKA J. & FÍŠER J., 1994: Odchyťová akce Planá n/Luž., rybník Hejtman, rybník Koberný, stručné zhodnocení 1. ročníku 1994. – ms. (Depon. in: J. Jahelka, Tábor).
- KUBÁT K., HROUDA L., CHRTEK J. jun., KAPLAN Z., KIRSCHNER J. & ŠTĚPÁNEK J. (eds.), 2002: Klíč ke květeně České republiky. – Academia, Praha, 928 pp.
- MORAVEC J., 1958: Poznámky k regionálně fytogeografickému hodnocení území vápenců u Strakonice. – *Preslia*, Praha, 30: 1-18.
- OBERDORFER E., 2001: Pflanzensoziologische Exkursionsflora für Deutschland und angrenzende Gebiete. – Eugen Ulmer GmbH & Co., Stuttgart, 1051 pp.
- PROCHÁZKA F. (ed.), 2001: Černý a červený seznam cévnatých rostlin České republiky (stav v roce 2000). – *Příroda*, Praha, 18: 1-166.
- WEBER H. E., 2000: Zur Erforschung der Gattung *Rubus* in der Tschechischen Republik. – *Preslia*, Praha, 72: 231-239.

Došlo: 26.4.2004

Adresy autorů: Ing. Karel BOUBLÍK  
Botanický ústav AV ČR  
CZ - 252 43 Průhonice  
e-mail: boublik@ibot.cas.cz

Ing. Jan DOUDA  
Fakulta lesnická a environmentální ČZU  
Kamýcká 1176  
CZ - 165 21 Praha 6 - Suchdol  
e-mail: jandouda@email.cz

Václav CHÁN  
Dr. J. Fífky 867  
CZ - 386 01 Strakonice

Ing. Martin LEPŠÍ  
Jihočeské muzeum  
Dukelská 1  
CZ - 370 51 České Budějovice  
e-mail: lepsi@seznam.cz

Petr LEPŠÍ  
Zlatá Koruna 113  
CZ - 382 02 Zlatá Koruna  
e-mail: plepsi@seznam.cz